

ROSA M. GIL

El camí dels Cars,
actualment.

escenari dels berenars escolars per iniciar la Quaresma. A l'altra, es Codolar, que no es veu però es present, la platja del meu avi pescador i el pati de jocs preferit dels dies de bonança. Allà dalt, les gavines s'hi aplegaven quan arribava el capvespre i els espantaocells eren sentinelles muts d'aquells conreus esventats.

He tornat cada any a aquell racó, que ben mirat no és racó sinó horitzó, i l'he ensenyat a aquells que m'hi han volgut seguir. Hi he pujat accelerant el pols des del camí de Cumbres que hi mena, i també hi he arribat des dels Suro del Santo, de tornada de memorables i reiterades passejades cap al Xalet Vermell.

El món ha anat canviant i nosaltres també l'hem anat veient diferent, però el lloc continua invariablement essent el més valorat en el meu inventari particular de records. Ja no hi ha espantaocells i la ginesta, les figues de moro, el romaní i les esparregueres, fuetejades per la tramuntana, s'han

fet més salvatges encara. L'any passat, però, l'amenaça de les màquines havia deixat la seva primera petja. Confiava, però, que allà on no arribessin les lleis i l'ofici dels governants la natura acabaria de fer la feina per recuperar el paradís.

Enguany la decepció ha estat incommensurable. Hi he pujat i hi he tornat a pujar amb els de casa, perquè gairebé no m'ho creia. L'indret senzillament no hi és: ni romaní, ni ginesta, ni alzines ni rocam: una colossal tallada de pastís que algú somniava reparar-se, pedra esmicolada, carn d'excavadora.

L'amenaça latent va sentenciar aquell territori quan el 1986 fou declarat sòl urbanitzable, després va venir l'estudi de detall, les picabaralles polítiques, les reivindicacions populars, una història tristament coneguda perquè

sovint es repeteix el guió. Un llarg camí que s'ha hagut de recórrer massa vegades perquè es tracta d'una guerra amb mil batalles per guanyar.

Abans el lloc es coneixia com el camí dels Cars, la via perillosa que els adults desaconsellaven pels penya-segats. Ara es parla del lloc com el camí de Marina, un galdós fragment del GR-92 Sender del Mediterrani que, per ara, agonitza al costat de la cinta plàstica taronja que delimita el terreny de joc de les excavadores.

El 5 de gener de 2005 el projecte quedà definiti-

La llengua de la franquesa

Ben poca gent avui deu saber què era una xalina. «Corbata ampla i llarga per abrigar-se el coll», llegeixo en un diccionari. En duia Frederic Mistral. En portava també Joan Sitjar. Jacint Verdaguer no en duia perquè en aquell temps els capellans vestien de capellans, però, quan vingué a la Bisbal, l'any 1901, recordà que Joan Sitjar havia mort feia poc i digué que l'enyorava. Nascuts en un mas de Castell d'Aro, Joaquim i Joan Sitjar són els primers poetes de la Renaixença a la Bisbal. N'hi ha també d'altres. Josep Vancells, per exemple, que, com el primer dels Sitjar i com Víctor Balaguer, escriví a l'extraordinari que *El Faro Bisbalense* publicà l'any 1868 per commemorar l'arribada dels felibres a la capital del Baix Empordà, encapçalats per Frederic Mistral. Els poemes són més aviat dolents, carregats de tòpics. Gens tòpiques, en canvi, són les cartes que Antoni de Torres, director d'*El Faro Bisbalense*, Josep Vancells o Joan Sitjar escriviren a Víctor Balaguer en aquestes mateixes dates. Les publiquen Santi Soler i Pep Vila en el número 24 dels *Estudis del Baix Empordà*. Hi ha molts altres articles que valen també la pena. Llegir aquelles cartes va bé, però per recordar la naturalesa humana: tots demanen favors a Víctor Balaguer aprofitant que és diputat i, després, ministre. L'interès, doncs, com a rerefons; més real que aquell romanticisme de nyigui-nyogui que va ajudar a fer perviure la nostra llengua. Hi descobrim també que l'únic que escrivia a Víctor Balaguer en català és Joan Sitjar. En una de les poques cartes on el barreja amb el castellà, escriu: «Però veig que deixo'l fil, y... que li escrich una carta bilingüe. Donchs, disimuli y ja'm perdonarà tanta franquesa». Potser sí que, com deia Jordi Castellanos quan jo era un alumne més de les seves classes, la Renaixença va ser una escala amb molts graons que es van anar pujant gràcies a l'esforç de diferents generacions. Hi ha homes, en tot cas, que volien pujar l'escala molt més de pressa i que van influir decisivament en les generacions més joves. Joan Sitjar va ser un d'aquests. Jacint Verdaguer, també. Frederic Mistral i Víctor Balaguer, no. I saber-ho és important. O ens pensem encara que hi ha alguna actitud neutra?

Xavier Cortadellas